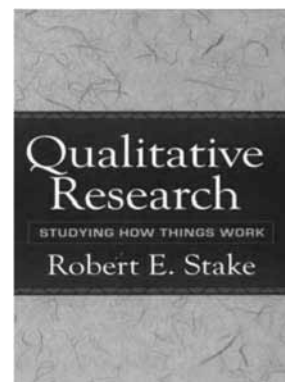

บทปริทัศน์หนังสือ

มาเรียม นิลพันธุ์*

ชื่อเรื่อง	Qualitative Research Studying How Things Work
ผู้แต่ง	Robert E. Stake
ปีที่พิมพ์	2010
สำนักพิมพ์	The Guilford Press
จำนวนหน้า	244 หน้า

◆ เกริ่นนำหนังสือวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ : การศึกษา (**Qualitative Research Studying How Things Work**) เป็นหนังสือวิจัยเล่มสำคัญอีกเล่มหนึ่งที่ต้องอ่าน เป็นการเขียนที่เขียนจากประสบการณ์และการวิจัยของ Professor Dr. Robert E. Stake ซึ่งเป็น Director ของ Center for Instructional Research and Curriculum Evaluation (CIRCE) แห่ง University of Illinois, Urbana-Champaign, USA ซึ่งเป็นนักวิจัยนักประเมินทางการศึกษา พหุกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ที่มีชื่อเสียงนักการศึกษาไทย อาจารย์ผู้สอน นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลายท่านได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีของท่านโดยเฉพาะการประเมินโครงการ การประเมินหลักสูตรแบบ Responsive Evaluation การวิจัยเชิงคุณภาพในการประเมิน การวิจัยกรณีศึกษามีผลงานตำราหลายเล่มที่นักวิชาการในแวดวงการศึกษาอ่านกัน เช่น Standards-Based and Responsive Evaluation, The Art of Case Study Research, Multiple

Case Study Analysis และอีกหลายๆ เล่ม ล้วนแต่เป็นหนังสือที่กลั่นกรองประสบการณ์ด้านการวิจัยและการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยเฉพาะทางด้านหลักสูตรและการสอน โดยเฉพาะประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะผู้อำนวยการศูนย์การวิจัยและประเมินผลทางหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยและประเมินถึงคุณค่าในมิติของการวิจัยเชิงคุณภาพ หนังสือการวิจัยเชิงคุณภาพเล่มนี้จะทำให้ผู้สอนวิจัย นิสิต นักศึกษาระดับปริญญาโท ปริญญาเอกทางพหุกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตวิทยาทางการศึกษา

◆ จุดประสงค์

หนังสือวิจัยฉบับนี้เป็นหนังสือวิจัยที่เหมาะสมกับความตั้งใจในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนวคิดการทำวิจัยเชิงคุณภาพที่สั่งสมของผู้เขียนจากประสบการณ์การสอน การวิจัย และการประเมินโครงการ และในฐานะผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการเรียนการสอนและการ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ

ประเมินหลักสูตร ที่เสนอแนวคิดให้ผู้อ่านได้รู้ (should know) การสร้างความเข้าใจให้สามารถทำวิจัยเชิงคุณภาพได้ (able to do) และชี้ให้เห็นความสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ กับความสัมพันธ์กับการกำหนดคำถามการวิจัย ปัญหาการวิจัย การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ในการเก็บข้อมูลสำหรับนักวิจัยทางด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยเฉพาะการวิจัยทางการศึกษา ที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน การประเมินโครงการ และมีการยกตัวอย่างกรณีศึกษา (Case Study) ประกอบในแต่ละบททำให้ผู้อ่านสามารถคิด และจินตนาการตามได้ เป็นหนังสือที่ตอบสนองความต้องการของนักวิจัยที่มุ่งตอบคำถามการวิจัยในลักษณะของ คำถามที่ต้องการคำตอบเชิงลึกเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด เหตุและผล ประเภทคำถาม อะไร ทำไม อย่างไรที่ต้องการคำตอบจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสนาม (Field) เป็นสนามเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ ที่ต้องการศึกษา และให้ความสำคัญกับผู้วิจัยในฐานะเครื่องมือหลักที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้คน ผู้ที่สนใจใฝ่รู้ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นคณาจารย์ นักศึกษาปริญญาเอก ปริญญาโท และนักวิจัย นักวิชาการ ทั้งหลายสามารถนำแนวคิดการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ไปสู่การปฏิบัติในวิธีการทำวิจัยได้

◆ สารสำคัญ

หนังสือพิมพ์เล่มนี้ช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ของการทำงานโดยเฉพาะด้านการวิจัยจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในการทำงานวิจัยโดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ ช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษา ได้เข้าใจสาระสำคัญของแนวคิดเชิงคุณภาพ (Essence of the Qualitative Approach) จุดอ่อน (Weakness) และวิธีการ (Methods) ของการวิจัยเชิงคุณภาพ การให้ความสำคัญกับผู้วิจัยซึ่งเป็น

เครื่องมือสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Research as Instrument) เนื่องจากผู้วิจัยต้องมีบทบาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาซึ่งข้อมูล ทำความเข้าใจ ประเมินการตีความ วิเคราะห์ ตรวจสอบ ตีความข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพสิ่งแรกที่สำคัญคือการตั้งคำถามวิจัย เพราะตอบคำถามการวิจัยจะเป็นตัวกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย (First the Question, Then the Methods) การออกแบบการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัย

วิธีการ (Methods) ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีหลากหลายวิธี แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาปัจจัยหลายประการในการเลือกวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยว่าผู้วิจัยต้องการรู้อะไร (Need to Know) คำถามที่ต้องการคำตอบในเชิงเหตุผล ทฤษฎี มุมมองความคิดเห็นต่างๆ จากผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือที่มีจำนวนไม่มากนักที่เรียกว่าคำให้การของผู้ให้ข้อมูล โดยเป็นข้อมูลที่ได้รับการปรับปรักปรำการณที่เป็นอยู่เช่นนั้น โดยที่ไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือกำหนดเงื่อนไขของ สถานการณ์ใหม่ ปรากฏการณ์เน้นเช่นไรก็ให้คงเป็นเช่นนั้น เพราะผู้วิจัยต้องการความจริงจาก สถานการณ์จริง Stake เสนอการวิธีการเก็บข้อมูลได้หลายวิธี ได้แก่ Interviewing, Observing, Exhibit Questions, Survey, Keeping, Records, Story Telling เป็นต้น ในการเก็บข้อมูลอาจใช้ Methods เดียวหรือหลายวิธี (Multi Methods) หรือหลากหลายวิธีผสมกัน (Mixed Methods) ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องคัดสรรให้เหมาะสมกับคำถามการวิจัย จำนวนและลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลต้องมีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่เก็บนั้นสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ ซึ่ง Stake ได้เสนอไว้หลายเทคนิค ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งสามารถ

ทำได้หลายวิธีเช่น Research Triangulation (Methodological Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลโดยวิธี Member Checking, Review Panels, Progressive Focusing การตรวจสอบข้อมูลช่วยให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรง เข้าลักษณะ Several Heads and better than one และ Stake ได้เสนอว่า Multiple Eyes is one of the most important Triangulation

สำหรับการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน (Taking Apart and Putting Together) ผู้วิจัยต้องแก้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กัน ไม่แยกส่วนการดำเนินการเหมือนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีเนื้อหาหลัก จำแนกเป็น 12 บท ประกอบด้วย

1. Qualitative Research Studying: How Things Work
2. Interpretation: The Person as Instrument
3. Experiential Understanding: Most Qualitative Study
4. Stating the Problem: Questioning How Things Works
5. Methods: Gathering Data
6. Review of Literature: Zooming to See the Problem
7. Evidence: Bolstering Judgment and Reconnoitering
8. Analysis and Synthesis: How Things Work
9. Action Research and Self-Evaluation: Finding on Your Own How to Place Works
10. Storytelling: Illustrating How Things Work

11. Writing the Final Report: An Iterative Convergence

12. Advocacy and Ethics: Making Things Work Better

◆ สะท้อนคุณค่า

เมื่อผู้อ่านได้อ่านหนังสือ Qualitative Research Studying How Things Work

เล่มนี้แล้วเชื่อมั่นได้ว่าสามารถทำงานบนฐานคิดของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ เนื่องจากผู้เขียนเขียนหนังสือจากกรกลั่นกรองความรู้ที่สะสมมายาวนาน รวมทั้งมีประสบการณ์โดยตรงกับการสอนและการวิจัย การประเมินหลักสูตรและการประเมินโครงการโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คุณค่าของหนังสือสามารถถอดความรู้ได้ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้อ่านและผู้เขียน เกี่ยวกับความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ จุดอ่อนและจุดแข็ง แนวคิดและวิธีการเพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ ความเข้าใจในเบื้องต้น พร้อมกับยกตัวอย่างจากประสบการณ์ของผู้เขียนและกรณีศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาเอกประกอบเพื่อเข้าใจได้ง่าย และมีการสรุปความเข้าใจเน้นแผนภูมิแผนภาพเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพและเกิดความคิดอย่างเป็นระบบ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ คักดิ์ศรี คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และการใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ที่สนใจทำวิจัยกับคนไม่หยุดนิ่งเข้าใจในการเก็บข้อมูลที่มีชีวิตมีการแปรเปลี่ยนไม่หยุดนิ่งเวลาตามบริบทของเวลา สถานที่และเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งต้องใส่ใจอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาต่อเนื่องและยาวนาน เพราะพฤติกรรมหรือการกระทำของผู้คนนั้นแปรเปลี่ยนไม่หยุดนิ่งมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) และต้องใช้เวลาใน

การสร้างความรู้ความเข้าใจไว้นั้นเชื่อใจ ก่อนที่จะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล และความสัมพันธ์นั้นจะไม่ตัดสินสุดทันทีเมื่อเลิกวิจัย เหมือนที่ทำวิจัยผ่านกระดาษหรือใช้กระดาษเป็นเครื่องมือ (Paper As Instrument) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่วิจัยเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือสำคัญ (Researcher As Instrument สมองมือ ขา สายตา ทุกประสาทสัมผัส ต้องทำงานไปพร้อมๆ กัน คนจึงเป็นเครื่องมือ

3. ในการพัฒนางาน บางครั้งการวิจัยเชิงปริมาณก็ไม่เหมาะสมหรือเพียงพอที่จะต้องใช้โจทย์หรือคำถามการวิจัยบางข้อ การวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ผู้ทำวิจัยใกล้ชิดกับกิจกรรมวิถีชีวิตของคนมากขึ้น สามารถสำรวจ ค้นหา ประสพการณ์ต่างๆ ในบริบทที่ดำเนินอยู่ ให้ความสำคัญกับการพยายามที่จะคิดและพยายามเข้าใจตัวตนของคนผู้ให้ข้อมูลมากขึ้น ที่เขาเป็นเช่นนี้เพราะเขามีเหตุผลที่ต้องเป็นเช่นนี้ ต้องพยายามทำความเข้าใจ เรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ดีความ และต้องทำไปพร้อมๆ กัน ไม่แยกส่วนในการคิด การดำเนินงานวิจัย แต่ต้องดำเนินการวิจัยลักษณะองค์รวม หากผู้อ่านพร้อมที่จะเปิดรับมิติของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ก็จะทำให้มีพื้นที่ของความคิด การทำงานมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตอบคำถามตอบโจทย์การวิจัยได้อย่างครอบคลุม

4. การเล่าเรื่อง (Storytelling) ช่วยทำให้งานวิจัยเชิงคุณภาพสามารถเห็นภาพของการวิจัย การให้ข้อมูล ผลการวิจัย ผู้วิจัยต้องมีหน้าที่ขุดมันออกมา (Dig it out) พยายามทำความเข้าใจ คิด วิเคราะห์ แบ่งความ เรียบเรียง ผู้ที่ทำการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่รีบเชื่อในสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน แต่จะตรวจสอบไตร่ตรองพิจารณา และเมื่อสรุปแล้วก็ต้องตรวจสอบผลสรุป เพื่อยืนยันและให้เกิดการเชื่อมั่นในคำพูด ในลักษณะของการทำ Triangulation หรือ Member Checking เมื่อมีการเล่าเรื่องก็ต้องมีการอ้างอิงคำพูด

(Quote) เพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ และทำให้เข้าใจผลการวิจัยได้ดีขึ้น (Better Understanding)

5. การเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Writing the Final Report) เป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งว่าการวิจัยเชิงคุณภาพ Robert E Stake ได้ให้มุมมองต่อผู้อ่านว่าการเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยมีสไตล์การเขียนที่แตกต่างกันออกไป แต่ต้องไม่ลืมว่า “Content is more important than style in the final report.”

◆ สรุป

หนังสือ Qualitative Research Studying How Things Work เล่มนี้ เป็นหนังสือที่ Make Yourself Comfortable ช่วยทำให้ผู้สนใจงานวิจัยเชิงคุณภาพทั้งครูผู้สอน ผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษาสามารถนำไปใช้ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ หันมามีทัศนคติที่ดีต่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ประดับที่เคยมองว่างานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเรื่องที่ยาก ใช้เวลานาน และเป็นเรื่องที่ไม่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ยากที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง หรือมองในอีกแง่มุมหนึ่งว่า สามารถนำแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพไปปรับปรุงพัฒนาการทำงานได้

ผู้เขียน Robert E Stake หรือที่ลูกศิษย์หรือผู้ร่วมงานเรียกว่า Bob นั้นมีความมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดขยายผลจากประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพทั้งในฐานะผู้สอน ผู้วิจัย ผู้ประเมินเพื่อขับเคลื่อนสู่การทำงาน ดังนั้นผู้สอน ผู้เรียนที่ต้องการเติมเต็มความรู้และประสบการณ์ หนังสือเล่มนี้ช่วยได้แน่นอน ทั้งช่วยให้คิด ช่วยให้ทำงาน ช่วยให้ทำวิจัย นี่คือเหตุผลที่จำเป็นต้องอ่านหนังสือ Qualitative Research Studying How Things Work